

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

6
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari	28
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DsC), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o'qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li , talaba	
Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o'qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o'qituvchi; Karimov Botir , katta o'qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiylashtirishning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o'qituvchi	
Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistant	
O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotchi	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country's economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li	
Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistant o'qituvchi	

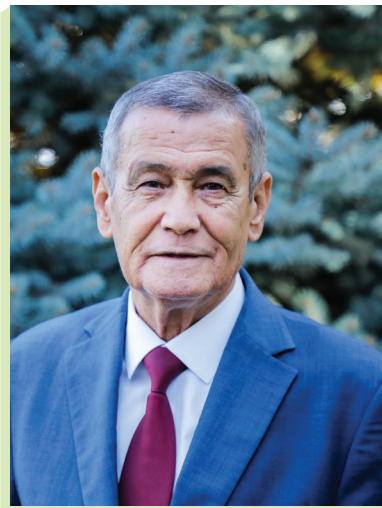

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abrueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

SHAXS MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASI HAMISHA MUHIM

Bekdavlat Aliyev
TDIU "Ijtimoiy-gumanitar kafedrası" professori,
falsafa fanlari doktori

Annotatsiya: maqolada jamiyatdagi axloqiy mezonlar ko'p jihatdan qonuniy yoki ma'muriy choralar bilan emas, balki jamoatchilik fikri, shaxsning xulq-atvorini baholash bilan belgilanishi tahlil qilinadi. Zero, bolalikdagi tarbiya, oilaviy muhit nazoratsiz xatti-harakatlar inson hayotida bir umir salbiy yoki ijobiy fe'l-atvorga aylanib, odat bo'lib qoladi va ularning ish faoliyatida ta'sir ko'rsatadi.

Shaxsning ma'naviy kamoloti Vatan taraqqiyoti va uning kelajagida muhim ahamiyat kasb etishi, bu masala ilmiy yechimlarini kutayotganligi tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: oliya, jamiyat, davlat, intellektual rivojlanish, tarbiya, ta'lim, xulq, individual, falsafa, odob, tadqiqot, ruhiyat, mafkura.

Аннотация: в статье анализируется тот факт, что этические нормы в обществе определяются не правовыми или административными мерами, а общественным мнением и оценкой поведения человека. Ведь неконтролируемое поведение в детстве, семейной среде, приобретает отрицательный или положительный характер в жизни человека, входит в привычку и влияет на его работу.

Описано, что духовная зрелость человека важна в развитии Родины и ее будущего, и что этот вопрос ждет научного решения.

Ключевые слова: Ключевые слова: семья, общество, государство, интеллектуальное развитие, воспитание, образование, поведение, личность, философия, этикет, исследование, психика, мировоззрение.

Abstract: the article analyzes the fact that ethical standards in society are determined not by legal or administrative measures, but by public opinion and evaluation of a person's behavior. After all, uncontrollable behavior in childhood, family environment, becomes a negative or positive character in a person's life, becomes a habit and affects their work.

It is described that the spiritual maturity of a person is important in the development of the country and its future, and that this issue is waiting for scientific solutions.

Key words: it is described that the spiritual maturity of a person is important for the development of the Motherland and its future, and that this issue is awaiting scientific solutions.

KIRISH

Ta'lim–tarbiya masalasi bugunning masalasi emas, u hamisha hammamiz yaxshi bilamiz, balki bu borada insoniyat tarixiga nazar tashlansa — insonlar millati, dini, ijtimoiy kelib chiqishidan qat'iy nazar o'z avlodlariga go'zal ta'lim-tarbiya berish bo'lgan. Bugungi ta'lim tarbiyani turli usullarini qo'llanayotgan zamondamiz o'tgan ajdodlarimiz ta'lim-tarbiya masalasiga diqqat e'tiborli bo'lib kelganini anglaydi. Bugun aksar farzandlarimizni ta'lim tarbiyasini ko'rib ko'zlarimizga quvonch yoshlari kelsa, ba'zilarini ko'rib ularga yetarlicha tarbiya berolmaganimizga achinamiz.

Tarbiya borasida taniqli ma'rifatparvar Abdulla Avloniyning "Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot, yo najot -yo halokat, yo saodat-yo falokat masalasidir" degan hamisha dolzarb so'zlari naqadar haqiqat. Bugun ilm-fan va ta'lim izchil rivojlanib borayotgan bir davrda hech shak-shubhasiz tarbiya ta'limning asosida turishi shartdir. Shunday ekan, ilm-fan ta'lim-tarbiya asosida olib borilishi maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, har bir pedagog, muallim va ustozning ta'lim berishdan maqsadi —kelajagi porloq, Vatan va el-yurt xizmatida turadigan kadrlarni tarbiyalash bo'lar ekan, bunday ta'lim-tarbiya o'z samarasini bermay qolmaydi. Ya'ni, bugungi kunning

professor-o'qituvchisi ta'lim berayotgan shaxsga fidoyilik bilan ta'lim berishi, qolaversa, jonkuyar ustoz bo'lishi shart. Kadrlar tarbiyasi davlat uchun, nafaqat davlat, balki butun jamiyat ma'naviy-moddiy taraqqiyoti uchun muhim.

ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga qilgan 2022 yil 20 dekabrda Murojaatnomasi'da alohida ta'kidlanganidek, "Ta'lim sifatini oshirish — Yangi O'zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to'g'ri yo'lidir. Yusuf Xos Hojib bobomiz aytganlaridek: "Zakovat bor joyda ulug'lik bo'ladi, Bilim bor joyda buyuklik bo'ladi".

davlatimiz rahbari sohada boshlagan islohotlarni davom ettirishimiz, ta'lim dargohlarida o'qituvchi va mu-rabbiylar bilan ko'proq muloqot qilib, o'quv-tarbiya ishlari sifatini oshirish bo'yicha ular qo'ygan masalalarni birgalikda hal etishimiz lozim.

Bu borada amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligi, avvalo, boy tarixiy merosimizning tiklanishi, an'analarimizning saqlanishi va xalqimiz ma'naviyati yuksalishi bilan ilm-fan rivoji hamda ta'lim-tarbiya sifatiga uzviy bog'liqligi shubhasiz. Jamiyat taraqqiyoti va unga uyg'un bo'lgan ma'naviy barkamol yoshlarni tarbiyalash jarayoni ana shu omillarning o'zaro birligi va aloqadorligi asosida amalga oshishi insoniyat tarixida isbotlangan haqiqatdir.

Yangi O'zbekistonda ushbu qonuniyatga og'ishmay amal qilinmoqda. Xalq ma'naviyatini yuksaltirishga har tomonlama shakllangan, zamonaviy tafakkurli yosh avlodni kamolga yetkazishning asosiy omillaridan biri sifati-da qaralmoqda. Ta'kidlash joizki, hech qachon ma'naviyat va ma'rifat bilan ta'lim-tarbiya bir-birini inkor etmaydi, aksincha, bir-birini quvvatlab, o'rni to'ldirib, o'zaro ta'sirlanib, rivojlana boradi.

Bu jihatdan mamlakatimizda 2023 yilda sifatli ta'limga yuksak e'tibor qaratilayotgani va bu jarayonda ma'naviy rivojlanish asosida taraqqiyotni ta'minlashga harakat qilinayotgani bugungi hayot talabini aks ettiradi, albatta. Sifatli ta'lim-tarbiyaning mazkur jabhadagi muhim vazifasi yoshlarda o'zlikni anglash tuyg'usini tarbi-yalash, ajdodlardan qolgan moddiy va ma'naviy merosning boshqalar oldida nechog'liq ulkan ahamiyat kasb etishini anglatish, ular bilan faxrlanish va g'ururlanish hissini kuchaytirishdan iborat.

Ta'kidlash joizki, tarbiya insonlarning faoliyati jarayonida ularning ongi va irodasini o'stirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tarbiya ijtimoiy hodisa bo'lib, insoniyat taraqqiyotining turli bosqichlarida o'ziga xos mazmun va amalga oshirish shakliga egadir. Bugungi yosh avlodni milliy-ma'naviy ruhda tarbiyalashda milliy qadriyatlar va umumbashariy g'oyalar o'ziga xos ahamiyat kasb etmoqda. Dunyoda ma'no izlagan kishi ta'lim-tarbiya sari talpinib, yaxshilik va yomonlikning farqini anglab oladi. Shu sababdan, Yangi O'zbekiston yoshlari tarbiyasida uch manbaadan foydalanish mumkin. Bular:

1. Umuminsoniy qadriyatlar.
2. Islom ta'limoti.
3. O'zbek milliy urf-odatlar.

Yuqorilagi omillar bir-biri bilan bog'langan bo'lib, u Abdulla Avloniy aytganidek: "Agar inson yaxshi tarbiya topib, buzuq hulqlardan saqlanib, go'zal hulqlarga odatlanib katta bo'lsa, har kim qoshida maqbul bahtiyor in-son chiqar..." Shu sababdan, Abdulla Avloniy tarbiyaning inson hayotida zarurligini nazarda tutib "Tarbiya-hayot yo mamot" deb ta'kidlagan edi. Tarbiyaviy jarayon ongli, ma'suliyatli faoliyat bo'lib, unda tarbiyachi tarbiyalanu-vchilarni komil inson qilib tarbiyalashga har tomonlama ta'sir ko'rsatadi.

Bejizga xalqimiz "Beshikdan qabrgacha ilm izla" demagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Xo'sh bugun ota-onalar farzand tarbiyasiga nega e'tiborsiz? Farzand tarbiyasi bilan shug'ullanishiga qan-day omillar to'sqinlik qilyapti? Ota-onalar farzand tarbiyalash metodlarini biladimi? Mazkur savollar bizga op-timal yechim topish vazifasini ko'ndalang qo'ymoqda. Bugun butun dunyoda inson kapitali uchun kurash, eng katta sarmoya farzandni yaxshi bilimli bo'lishiga, tarbiyasiga tikilayotgan bir vaqtda davlat tmonidan yaratilayot-gan shart-sharoitlarga qaramasdan otna-onalarda farzand tarbiyasiga e'tiborsizlik mavjudligi tahlil qilinmoqda.

Bu masala chuqur ilmiy tadqiqotlar va ommaviy so'rovnomalar o'tkazishni talab etadi. Aniqlangan mua-mmolarni ilmiy asoslangan holda bartaraf etish esa asosiy masala.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi (2022-yil 20-dekabr). 12:15 / 26.12.2022 2464.

Masalan, inson rivojlanishi va jismoniy rivojlanishi biologik xususiyatlarga bog'liq bo'lib, morfologik, biokimyoviy va fiziologik o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Ammo ijtimoiy rivojlanish psixologik, aqliy, intellektual rivojlanish bilan tavsiflanadi. Falsafa konsepsiyasining rivojlanishi – bu bir holatdan ikkinchisiga o'tish, davom etayotgan miqdoriy va sifatiy o'zgarishlarning paydo bo'lishi bilan bog'liq. Inson ijtimoiy taraqqiyot cho'qqisiga chiqqanda, uni ongi yuksak va o'zini o'zi anglaydigan, mustaqil ishlashga qodir odam deyiladi. Inson shaxs sifatida tug'ilmaydi.

Demak, barkamol inson uchun zarur bo'lgan quyidagi xususiyatlarni shakllantirishga erishish lozim:

- ijobiy fazilatlar mohiyati, mazmunini to'g'ri tushunish hamda tahlil qilib, munosabat bildira olish;
- jamoada yashash, mehnat qilish malakalarini egallash;
- barkamol insonni tasavvur etish, uning ma'naviy qiyofasini shakllantirish usullarini izlash. O'quvchilarni ma'naviy boy, jismoniy jihatdan sog'lom qilib tarbiyalash maqsadida dastlab ularning tarbiyalanganlik darajasini aniqlash lozim. O'quvchilar qalbini odob-axloq nurlari bilan yoritmoqchi bo'lgan tarbiyachi
- o'qituvchi chuqur bilim, yuksak mahorat va tarbiyachilik san'atini egallamog'i, buning uchun:
- ma'naviy-tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishda o'qituvchi–tarbiyachi nazariy va amaliy asoslar haqida bilim-ga ega bo'lishi;
- ommaviy axborot vositalari materiallari bilan tanish bo'lishi va ulardan kerakli joyda unumli foydalana olishi;
- ta'lim to'g'risidagi axborotlardan, yangi pedagogik texnologiyalardan voqif bo'lishi;
- insonni ma'naviy barkamol qilib tarbiyalashda o'zbek xalqining milliy va ma'naviy qadriyatlaridan, manbashunosliqdan xabardor bo'lishi va unga amal qilishi;
- ma'naviy-tarbiyaviy tadbirlarni rejalashtirishda o'quvchi yoshlarning ruhiyati, qiziqishi, jamoadagi ijobiy va salbiy sifatlarining mavjudligi darajasiga e'tibor berishi;
- har bir masalaga, voqea-hodisaga ijodiy yondashishi, tarbiyaviy tadbirlarning sifat va samaradorligini oshirishda yangicha ishlash metodi va shakllaridan foydalanishi;
- XXI asrni qarshi olayotgan o'zbek oilasida yuksak ma'naviy barkamol insonni tarbiyalashda mahalla va jamoatchilikning ijobiy ta'sirini 5 kuchaytiruvchi tadbirlarni joriy etishi zarur.

Shaxs sifati "individuallik" tushunchasi bilan to'ldiriladi. Individuallik deganda, bir kishining boshqasidan o'ziga xos xususiyatlari va farqlari tushuniladi. Individuallik, qoida tariqasida, mijozning o'ziga xos xususiyatlariga, uning ijtimoiy faolligiga va oqilona xatti-harakatlariga tegishlidir. Insonni ijtimoiy mavjudot sifatida tasvirlash uchun "individual" tushunchasiga to'xtalib o'tish kerak. "Individ" atamasi bitta, faqat, bitta odamni bildiradi. U insoniyatning alohida vakili sifatida talqin qilinadi. Ya'ni har qanday aqli raso odam shaxs bo'lishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, shaxs hayot davomida rivojlanadi va shakllanadi. Rivojlanish – bu, birinchi navbatda, shaxsning miqdor va sifat o'zgarishi jarayonidir. Inson tug'iladi va o'sadi, organizm organlari va tizimlari kengayadi, u so'zga, so'ngra so'z boyligiga ega bo'ladi. Har xil ijtimoiy xususiyatlar va axloqiy ko'nikmalarni, mehnat ko'nikmalarini egallaydi.

MAVZUNING NATIJADORLIGI

Inson rivojlanayotgan haqiqiy hayotga muhit deyiladi. Shaxsning rivojlanishiga turli tashqi omillar, jumladan, geografik, ijtimoiy, ta'lim va oilaviy hayot ta'sir ko'rsatadi. Atrof-muhit rivojlanishining ta'siri haqida gap ketganda, birinchi navbatda ijtimoiy va oilaviy muhit nazarda tutiladi. Ijtimoiy muhitni tushunishga ommaviy tuzilish, ishlab chiqarish tizimining munosabatlari, ijtimoiy jarayon va boshqalar kiradi. Eng yaqin muhit – oila, qarindoshlar va do'stlardir.

Insonning ma'naviy ongi, insoniy fazilatlarini va kamchiliklari dastlab oilada shakllanadi. Bu jarayon hech qachon to'xtab qolmaydi².

Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "Ta'lim-tarbiya – bu bizning kelajagimiz, hayot-mot masalasi. Shu bois, bu sohada islohotlarni kechiktirishga haqqimiz yo'q.

Qanchalik murakkab bo'lmasin, maktab ta'limida poydevorni bugundan mustahkam qo'yishimiz kerak. Chunki biz ko'p vaqt yo'qotganmiz.

Agar kimda-kim maktab bu faqat Xalq ta'limi vazirligining ishi, deb o'ylasa, mutlaqo yangilashadi.

2 Erkayev A. Ma'naviyatshunoslik. –T.: Ma'naviyat. 2018. – 12-b.

Maktab ta'limi sohasidagi islohotlar vazirlik va idoralar, tarmoq rahbarlari, barcha darajadagi hokimlar, ilmiy tashkilotlar, ziyolilar, keng jamoatchilikning vazifasi bo'lishi shart va zarur. Shundagina kutilgan natijaga erishish mumkin".

Inson taraqqiyotiga, ayniqsa, bolalik davrida oilaviy muhit katta ta'sir ko'rsatadi. Uyda, birinchi inson hayotining rivojlanishi va shakllanishi hal qilinadi. Odatda, bola o'zi rivojlanayotgan oila haqida aniq tasavvurga ega bo'ladi. Oila ko'p jihatdan bolalarning manfaatlari va ehtiyojlarini, g'oyalari va kelajagini belgilaydi. Oila – jamiyatning eng kichik a'zosi. Ijtimoiy muhitdan odam hayotiy tajribalarni, o'zini tutish, gapirish, fikrlash va uning usullarini va boshqalarni o'rganadi. Inson kamolotida ijtimoiy tarmoqlar, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va boshqalar ham muhim rol o'ynaydi. Hatto ijtimoiy muhitda ham nosog'lom guruhlar salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, masalan, qimor, ichkilikbozlik, giyohvandlik, talonchilik, savodsizlik va boshqalar. Ammo shuni yodda tutish kerakki, hamma bir xilda ta'lim oladi, lekin oilalar va qarashlar bir xil emas.

Insonga insonparvarlik, yaxshi xulq, ta'lim-tarbiya va umuman, ijobiy xislatlarni o'rgatuvchi maktab bu – oiladir. Xalqimizda "Qush uyasida ko'rganini qiladi", degan maqol bor. Tarbiya – oiladan boshlanadi, desak xato qilmaymiz. Biz bunda sog'lom, yetuk, komillik sari intiladigan oilani nazarda tutyapmiz. Oila qancha sog'lom bo'lsa, jamiyat ham shunga mutanosib bo'ladi. Lekin tagiga zil ketgan, mo'rt oilalar oxiri ajralish bilan tugaydi, bolalar yetim, xonadonlar parokanda bo'ladi. Bu esa, jamiyat ravnaqiga albatta putur yetkazadi³.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shaxs axloqiy ma'naviy tarbiyasi bugungi kunning eng ustuvor vazifalaridan biridir. Har bir inson o'z genetikasi va muhitining ma'lum ulushi bilan rivojlanadi. Tarbiya genetika va atrof-muhit ta'sirini to'g'rilaydi. Ijtimoiy ishlab chiqarishning rivojlanishi va ijtimoiy munosabatlarning murakkabligi bilan bir qatorda ta'limning o'zni ham doimiy ravishda o'sib bormoqda.

Hozirgi uzluksiz ta'lim sharoitida insonning hayotda samarali ishtirok etishi qiyin. Xususan, ta'lim hal qiluvchi vosita bo'lib, u orqali shaxsning ijtimoiy rivojlanishi dasturi, uning va tug'ma qobiliyatlari qanot ochadi.

Ota-onalar ana shu nomutanosiblikning oldini olish uchun farzandlarda, ayniqsa o'zidan uzoqda yashayotgan o'g'il-qizlariga ularning mustaqil hayot boshlashidan oldinroq sog'lom hayot tarzini rejalashtirishga yordam berish zarur.

Bunda yoshlar quyidagilarga e'tibor berishlari muhimdir:

- Hayot tarzida ota-onasi oilasining qaysi an'alarini davom ettirishi mumkinligi, 70 turar joy va iqtisodiy-maishiy imkoniyatlari; kirim-chiqimni to'g'ri yurita olish va oila daromadi manbalari, uni to'g'ri tashkil etish malaka va ko'nikmalarini hosil qilishi.
- Oila ma'naviy-psixologik muhitini yarata olish asoslarini bilishi.
- Oila ma'suliyati va vazifalarini jamiyat talablari bilan uyg'unlashtirib olib borishni anglab olishi va boshqalar.

Binobarin, genetik omillar ta'siri ostida shaxsiyat va individual xususiyatlarning rivojlanishi, muhit va ayniqsa ta'lim va tarbiya vaqt o'tishi bilan tabiiy muhit to'siqlarini, ijtimoiy ta'sirni, shuningdek, bolalarni tarbiyalashda oilaviy xatolarni olib tashlaydi va to'g'rilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi (2022-yil 20-dekabr). 12:15 / 26.12.2022 2464.
2. XS.uz>O'z...-istasang-kasbi-kamol-et. 18. 01.2021.
3. M. Rahmatov, B. Zaripov. Yangi O'zbekiston Uchinchi renessans ostonasida. – T.: "Zamin Nashr", 2021. – 56-b.
4. Nazarov L., Ochilidiyev A. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushunchalar, tamoyillar va atamalar. – T.: "Yangi asr avlodi", 2002. – 106–109-b.
5. Ergashev I. va boshq. Milliy istiqlol g'oyasi: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim bakalavriat bosqichi uchun darslik. – T.: "Akademiya", 2005. – 120–130-b.
6. "Ona va bola" davlat dasturi to'g'risida Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 5 fevral № 68 qarori. – 25-bet.
7. Amir Temur hikmatlari. – T.: "Mehnat", 1996. – 96-bet.
8. Arabov I., Raximov X. Etika i psixologiya semeynoy jizni. – Dushanbe: "Maorif", 1998. – 42-bet.
9. Axloq-odobga oid hadis namunalar. – T.: "Fan", 1999. – 172-bet.

3 Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2021. – 72-b.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.